

AZƏRBAYCAN NƏSRİNDƏ MİLLİ QƏHRƏMAN MÜBARİZ İBRAHİMOV OBRAZI

Nərmin İlqar qızı İsmayılova
Sumqayıt Dövlət Universiteti
Narminaliy97@gmail.com

Xülasə

Azərbaycan nəsrində Qarabağ müharibəsi mövzusu hər zaman aktual olmuşdur. Qarabağ mövzusunun bəhs edən əsərlərdə Milli Qəhrəman obrazı yaratmaq yazıçılarımızın üzərlərinə götürdüyü əsas vəzifələrdən biri olmuşdur. Milli Qəhrəmanımız Mübariz İbrahimov həyatı və qəhrəmanlığı ilə dastana çevrilmişdir. Onun haqqında bir çox əsərlər qələmə alınmışdır. Məqələmizdə bu əsərlərin təhlilinə nəzəri baxış salacağıq.

Açar sözlər: qəhrəman, vətən, Qarabağ, povest, roman, nəsr, torpaq.

Summary

The subject of the Karabakh war has always been relevant in Azerbaijani prose. Creating the image of a National Hero in works dealing with the subject of Karabakh has been one of the main tasks undertaken by our writers. Our National Hero, Mubariz Ibrahimov, has become an epic with his life and heroism. Many works have been written about him. In our article, we will provide a theoretical overview of the analysis of these works.

Key words: hero, homeland, Karabakh, narrative, novel, prose, land.

Azərbaycan ədəbiyyatında Qarabağ mövzusu müstəqillik illərindən bu yana hər zaman aktual olmuşdur. Qarabağ həm torpaqdır, həm də bu torpaq, vətən üçün canından can verənlərin yurduudur. Azərbaycan xalqı Qarabağ uğrunda qəhrəmanlığı ilə xalqlara örnekdir. Vətən üçün canından keçən qəhrəmanlarımızın sayı-hesabı yoxdur. Mübariz İbrahimovda Qarabağın azadlığını müstəqil bilən qəhrəmanlardandır. Qarabağ uğrunda gedən qanlı döyüşlərinin ilk qılgımlarının alışıması ilə Mübariz İbrahimovun anadan olması eyni ilə təsadüf edir. Bu hadisə təsadüfdən daha çox tarixin tale yazısı idi desək daha düz olar. Təkcə tale özünü Mübarizin doğulmasında yox həyatının hər bir anında göstərmişdir. Mübarizin adının mənası təkə-tək savaşıyan savaşı, mübarizə edən adam, mübarizəçi mənasına gəlir.

Mustafa Çəmənli, Elxan Elatlı, Asif Həsənlı, Miraslan Bəkirli kimi yazıçılar Milli Qəhrəman Mübariz İbrahimova əsərlər həsr etmişlər. Mübariz İbrahimova həsr olunmuş nəsr əsərlərindən Mustafa Çəmənlinin "Mübariz", Miraslan Bəkirlinin "Mübariz" əsərlərinə diqqət edək. Hər iki yazıçının qələmində Mübarizin həyat yolu qələmə alınmışdır. Mustafa Çəmənli Mübariz haqqında sənədlərə qaynaqlanaraq povest yazmış, Miraslan Bəkirli isə Mübarizin nəslindən gələn nüanslara toxunaraq, qəhrəmanın həyatından bəhs edən məqamları ətraflı şəkildə qələmə almışdır.

Azərbaycanın Milli Qəhrəmanı Mübariz İbrahimovun həyatı Qarabağın taleylə yaxın idi. Qarabağ və tale deyərsə bu tale mütləqki Mübariz İbrahimovun taleyi olmalıdır. "Mübariz" povesti Müstəqillik dövrü Azərbaycan ədəbiyyatında Qarabağ mövzusunə həsr olunmuş əsərlərin içərisində onlarca qəhrəmanın güzgüsüdür. Vətən kəlməsi öz əksini Mübarizdə tapmışdır. Adını mübarizə edən və ya mübarizəçi, köhnə ərəb əlifbasındakı mənası ilə təkə-tək savaşıyan savaşı mənasına gələn Mübariz qoydular. Bu ad Qarabağ savaşı ilə eyni yaşda olan uşağın bir növ bütün taleyini yazacaqdı.

Mustafa Çəmənli yazıçılığını milli bəşəri dəyərlərə həsr etmiş yazıçı idi. O, cəbhədə əsgərlərimiz ilə görüşlər keçirirdi. Demək olar ki, uşaqlıqdan tutmuş indiyənəcən ömrünün çoxu Qarabağla bağlı idi. Elə bunun nəticəsi oldu ki, yaradıcılığında vətən, müharibə mövzuları irəlində dayandı. Mübariz İbrahimovun həyatı haqqında əsər yazmaqla təkcə ədəbi yaradıcılığını yox, həm də uşaqların, gənclərin, millətimizin yaddaşına qan donduran bu qəhrəmanın keçdiyi yolları köçürürdü.

Mustafa Çəmənli yaddaşlardan heç silinməyən qəhrəmanın həyatından bəhs edərkən uşaqlıq illərindən şəhadətə yüksəldiyi müddətə qədər keçirdiyi dövrü qələmə almışdır. Atasını, anasını çox sevən qəhrəmanın ürəyi Allah və vətən üçün döyünürdü. Bu əqidə yolunda Mübariz özünə cıdırı Milli

Qəhrəmanımız Fred Asifin getdiyi cıgırı seçmişdir. Bu cıgır onun həm əqidə yolunu, həm də düşüncə yoluna yol açmışdır: "Yox, heç vaxt mənim toyum olmayacaq. İndicə ağ duvağa bürünmüş o gəlin mənim xəyalımdı. Fred Asif necə deyirdi: Hə, yadıma düşdü. O, deyirdi ki, mən xəyalımı sevmişəm.-Elə mən də xəyalımı sevmişəm, Fred!"(2, səh.67).

Mustafa Çəmənli nəsrə Milli Qəhrəmanımız Mübariz İbrahimovun həyatına müraciəti atılmış ən doğru və lazımlı qərar idi. Mübariz İbrahimovun 2010-cu ildə atdığı addım İkinci Qarabağ müharibəsinə açılan ilk cıgır idi. Buna görə də İkinci Qarabağ müharibəsindən danışanda öncə Milli Qəhrəmanımız Mübariz İbrahimovdan danışmalıyıq. O, Mübariz ki, atası ona Vətən deyirdi:

"Atasının səsi gəldi qulağına: "Vətən". Susdu: "Mənəmmi Vətən, ay ata! Mən hələ Vətənin Mübariz adlı kiçik oğluyam. Görən, sən mənə verdiyin adı doğrulda biləcəyəmmi? O qədər adı Koroğlu olub, özü qorxaq olanlar var ki..."

Atasının səsinə son dəfə eşitmək istədi: "Görən yatmayıb?"-fikirləşdi. Cib telefonunu çıxarıb yığdı. Xəttin o başında telefon zəng çalırdı. Nəhayət, atası telefonu götürdü.

-Can ay Vətən! Eşidirəm səni. Nə yaxşı gecənin bu çağında zəng vurmusan?

-Heç, elə-belə, istədim səsinə eşidim.

-Yaxşı eləmişən. Burda salamatlıqdı. Özündən muğayat ol, başına dönüm.

-Səninlə fəxr eləyirəm, ay ata. Bilirəm ki, sən hər zaman özünü əsl kişi kimi aparacaqsan. Sağol, ata, gecən xeyirə qalsın!

-Xeyrə qarşı, bala. Səhərimiz xeyirlə açılsın"(2, səh.72).

Miraslan Bəkirli Mübariz İbrahimovun həyat və yaradıcılığına yazdığı üslubun qanunlarına əsasən daha geniş sferada bizlərə çatdırmışdır. Yazıcının yaradıcılığında Mübarizin az ömrünə sığdırdığı çox yaşantını görürük. Bu az ömürə nə dərdlər, nə fikirlər sığdı. Bir gününü, bir anını o fikirsiz keçirmədi. Müqəddəs sayılan vətən sevgisi bax elə budur. Deyirlər sevgi adamın gözünü kor edir. Mübarizin də gözü vətən sevgisindən kor olmuşdu. Gözləri nə ata, nə ana, qardaş görürdü. Tək amalı qəsbkarlardan intiqam almaq, vətən uğrunda ölmək idi. "Mübariz" romanında dəfələrlə ondan "sən niyə şəhid olmaq arzusundasən? Arzu et torpaqlarımız mühasirədən azad olsun"- deyə soruşurdular. O isə ən uca məqamın şəhidlik olduğunu deyirdi. Bəzi insanlar seçilmiş olur. Mübarizdə bu insanlardan biri idi. O sadəcə olaraq seçilmişdi. Adı kimi, amalı, işi də mübariz idi. Vətən yolunda mübarizə apararaq şəhidlik zirvəsinə ucaldı. Mübariz qalib əsgər idi. Müstəqillik illərində yazılmış bu roman Azərbaycan erməni müharibəsinin, ermənilərin qaniçənliklərinin hələ 1905-1906-cı illərdən kiçik-kiçik amma müsibət qədərində törətdikləri əməllərindən bəhs edirdi. "Mübariz" romanında zaman olaraq hadisələr iki zamanda cərəyan edirdi. Əsərin əvvəlində Mübarizin tarixən seyid nəslinin nümayəndəsi olan Qurbanda Mübariz kimi əqidə, ideya uğrunda ölümdən qorxmadan şəhidliyə doğru addımlayır. Elə əsərin əvvəlində Qurban və atası İbrahim kişinin timsalında şəhidlik mövzusunə toxunulur. Mübariz kimi tarixi babalarından olan Qurbanda atasını ən yaxın dərd ortağı bilirdi. İlk dəfə atası ondan şəhid olmağın nə olduğunu soruşanda, onun cavabı belə idi: "Torpaq, vətən, din, namus yolunda ölən insanlar şəhidlərdir. Şəhidlik ölümün yox, həmişə ölməzliyin ən yüksək, şərəfli məqamlarındandır. Onlar cənnət əhlidirlər..."(1, səh.38). Miraslan Bəkirli Mübarizin həyatını Mustafa Çəmənliyə fərqli olaraq daha geniş aspektdə qələmə almışdır. Bu romanda əsas obrazlardan əlavə yardımçı obrazların vasitəsilə hadisələri daha emosional və həssas şəkildə qələmə almışdır. Miraslan Bəkirli Mübariz İbrahimovun seyid nəslindən olma məqamına toxunmuşdur. Əsərin əvvəlində seyid nəslindən olan Qurban obrazıda şəhidliyə getdiyini bilib-bilə gözünü qırpmadan ölümə doğru addımlamışdı. Mübariz üçün şəhadət üçün doğulan desək yanılmarıq. Əsərdə də göstərildiyi kimi həmişə Qarabağın azadlığı üçün çalışmış, bundan başqa arzusu, amalı olmamışdır. Əsərdə cəbhə iki yerə bölündüyü kimi talelərdə iki yerə bölünmüşdü. Bir tərəfdə vətənin azadlığı üçün çarpışan Azərbaycan oğlu Mübariz, digər tərəfdə isə doğulandan ermənilər tərəfindən Azərbaycana qarşı nifrət hissiylə tərbiyə almış, xüsusi yetişdirilmiş azərbaycanlı Armen obrazı. Əsərin sonunda Armen əsl kökünün Azərbaycana məxsus olduğunu öyrənərək Mübariz kimi ölümün üzərinə yerilmiş və son nəfəsində ermənilərə ciddi itki vermişdir.

Miraslan Bəkirli bu romanda həm də qadın, ana yanaşması ilə çıxış etmişdir. Necə ki, cəbhənin o üzüylə bu üzü qarşılaşdırılır, eləcə də əsərdə iştirak edən qadınlar bir-biriylə qarşılaşdırılır. Cəbhənin bir üzündə Armenin həyat yoldaşı Anuş, digər üzündə isə Qurbanın anası, Mübarizin anası Şamama ana, Bibiheybətdəki şəhid anası, Daşdəmir qardaşlarının anaları dayanırdı. Bu analar əsl müqəddəslik

abidəsidir. Onlarda övladları kimi hər şeydən qabaq vətən sevgisiylə yaşayırlar. Biz romanın əvvəlində olan hissədə Qurbanın anasını görürük. O, oğlunu məslək, əqidə yolunda könül rahatlığıyla şəhid göndərdi. Millətin mənafeyinə, Allahın əmrinə qarşı çıxmadı. Elə şəhidlik zirvəsində Allahın əmridir. Bu o demək deyil ki, ana üçün balasını qurban etmək asandır. Xeyr. Bəlkə də bir ana üçün ən ağır imtahan budur. Bu imtahanı ancaq türk qanı daşıyan Azərbaycan qadını verə bilərdi. Mübariz İbrahimovun anasının yaşlı gözləri "Vətən sağ olsun!"-deyirdi. Anlayan üçün bu necə böyük kəlimədir. Anası qədər balasıda anasını düşünürdü. Atasına bağlı olan qəhrəmandan ötrü ən müqəddəs, həssas yer anası Şamama ana idi. Yenə anası gözlərinin qarşısında canlandı-əvvəlcə Ağakərim kişinin ata-baba yurduna, ocağına üç nəfər biri digərindən igid oğlan uşağı bəxş edən əzabkeş, zəhmətkeş Şamama ana, sonra şəhid anası olmuş, cavan yaşında oğlunu itirmiş, dərd çəkməkdən bir topa qalmış, baxışlarından kədər əskik olmayan, axırıncı, sonbeşik övladını itirmiş-ona qismət olan oğul qismətini oğlu üçün qurban edən Şamama ana... "Mübariz" romanında demək olar ki, baş qəhrəmanın daxili dünyasının, emosiyalarının, psixoloji vəziyyətinin şahidi oluruq. Müəllif Mübarizdən bəhs edən digər əsərlədən fərqli olaraq, bu əsərdə igid Mübarizin bu qərarında aqlının, ürəyinin dilini açmışdır. Böyük sarsıntı içində olan bu igidin daxili dünyası oxucunu heyran qoyur. Hər addımında riyakarlıqdan uzaq olaraq, Allahı, vətəni, ailəsi ilə qarşılaşan bu gəncin hələ uşaqlıqdan qəlbində bir yük vardı... Qarabağ yükü... Ədəbiyyatımızda bu yüklə Mübariz qədər qatılan olmayıb desək yanılmırıq. Bu yükü Mübariz qəhrəmanlığı ilə çiynlərindən atdı.

Hər iki əsərdə öz qəhrəmanlığı ilə Azərbaycanın qüruru olan Mübariz İbrahimovun yüksəltdiyi zirvənin ucalığından bəhs edilmişdir. "Canım atam və anam. Məndən ötrü darıxmayın. İnşallah, cənnətdə görüşəcəyik. Mənim üçün bol-bol dua edin. Vətənin dar günündə artıq ürəyim dözmür. Allaha xətir bunu etməliyəm. Ən azı ürəyim sərinlik tapar. Şəhid olsam, ağlamayın. Əksinə, sevinin ki, o mərtəbəyə yüksəldim. Allaha ibadətınızı dəqiq yerinə yetirin. Çoxlu sədəvə verin. Seyid nəvəsi olaraq bunu etməliyəm. Allah böyükdür. Vətən sağ olsun! Oğlunuz Mübariz. Haqqınızı halal edin"(1, səh.243).

Adı kimi Mübariz olan Mübariz İbrahimov tariximizin köklərində hər daim var olacaqdır. Tarixlə yox, o tarixi yaşadacaqdır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Bəkirli M. Mübariz//Bakı, Zərdabi LTD MMC, 2015, 304s.
2. Çəmənli M. Mübariz//M.Çəmənli.-Bakı,Təhsil,2016,96 s.
3. <https://kitabxana.net/files/books/file/1460107650.pdf>